

НАПОМЕНЕ ПРИРЕЂИВАЧА

Архив Србије и Црне Горе у свој дугорочни план издавања зборника докумената уврстио је објављивање архивске грађе Министарства иностраних послова Краљевине Југославије у виду редовних месечних извештаја тог Министарства, под називом *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије*. Извештаји ће бити штампани у оквиру едиције *Извори за историју међународних односа 1930-1940*, која ће садржати 11 књига, подељених хронолошки, по годинама за које су извештаји рађени.

Прва књига обухвата период август-децембар 1930. године.

Са састављањем месечних извештаја почело се у Министарству иностраних послова половином 1930. године на основу политичких извештаја дипломатских представника Краљевине Југославије у иностранству. Њима је претходило упутство шефовима дипломатских мисија о начину писања и елементима које треба да садрже извештаји, које је дао заступник министра иностраних послова КЈ др Коста Кумануди.

О потреби и разлозима писања извештаја Кумануди је навео:

"Једно од средстава да се постигне што боља координација службе јесте, свакако, редовно обавештавање Министарства о свим догађајима унутрашње и спољне политике земље у којој сте акредитовани, посматраних и тумачених са гледишта наше државе."¹

Према Куманудијевом писму, извештаји су требали да садрже: "1. реферат о унутрашњој ситуацији земље" у којој су посланици акредитовани, "2. о спољним односима те земље и 3. о односима њеним са нашом."

Кумануди је даље назначио: "Део извештаја о унутрашњој ситуацији имао би да обухвата све важније догађаје који су се десили у унутрашњости земље током месеца у погледу политичком, економском и социјалном, нарочито с обзиром на политичку и законодавну делатност дотичне земље и на главне струје јавног мишљења које су се у томе времену манифестовале.

Део извештаја о спољној политици те државе тицао би се догађаја из области спољне политике са посебним коментарима и објашњењима, као и свима подацима које сте могли прикупити личним додиром и акцијом. Ваше лично мишљење о последицама које ови догађаји могу имати и о њиховој реперкусији на општу политику дотичне земље. У круг вашег посматрања узећете не само политичке односе са осталим државама, већ и став те зе

---

¹ Архив СЦГ, Посланство КЈ у Енглеској – Лондон (341), ф-2, пов. бр. 2167, од 24.1.1930.

мље према општим међународним проблемима (разоружање, репарације, односи са Совјетском Русијом и др.) и међународним установама (Друштво народа, Дунавска комисија, Ватикан).

И најзад Ваше мишљење и погледи о односима те државе са нашом земљом.

У овом делу извештаја изволећете поменути, поред догађаја који директно утичу на односе са нашом земљом, још и све оне, из области спољне или унутрашње политике, који могу имати посредно дејство на те односе. Нарочиту пажњу треба обратити јавном мишљењу, штампи, парламенту и т.д. Саопштити и објаснити његову оријентацију и његове евентуалне промене, као и мишљење и гледиште на ситуацију у нашој земљи."²

На основу ових инструкција у Министарство иностраних послова у Београд стизали су извештаји шефова дипломатских представништава Краљевине Југославије, акредитованих у иностранству. Писање оваквих извештаја није представљало новину у дипломатској служби. Такву праксу имало је, још од 1895. године, Министарство иностраних дела Краљевине Србије, када је својим дипломатским представништвима упутило инструкције сличне овима из 1930. године.

Посланици су били обавезни да извештаје шаљу у четири примерка, а Министарство иностраних послова достављало их је: краљу, председнику Владе и Министарском савету и, по потреби, појединим министарствима.

Извештаји из дипломатских мисија, написани по упутству од 24. јануара 1930. године, у МИП-у су класификовани, сажимани и штампани, добијајући форму извештаја Министарства иностраних послова, који су након тога слати дипломатским представницима.³ Они представљају сумарна запажања о: главним политичким догађајима; унутрашњој и спољној политици и општој политичкој ситуацији у појединим страним државама; међународним организацијама; њиховом односу према Краљевини Југославији и писању стране штампе о Југославији.

***

Извештаји су били састављани од августа 1930. до новембра 1940. године. У Архиву Србије и Црне Горе ови извештаји налазе се у неколико фондова посланстава. Најкомплетнији су у фонду *Посланства Краљевине Југославије у Турској – Цариград, Анкара* (АСЦГ-370). У овом фонду недостаје 11 извештаја (фебруар, март, јул, август и септембар 1933; јануар, мај, јул и август 1935; март 1939. и мај 1940. године). Они се налазе у другим фондовима, и то: *Посланства Краљевине Југославије у Румунији – Буку-*

---

² Исто.

³ Архив СЦГ, Посланство КЈ у Турској – Цариград, Анкара, 370-36-104, Писмо заступника министра иностраних послова, др Косте Куманудија, 15. септембар 1930.

репит (АСЦГ-395), *Посланства КЈ у Аргентини – Буенос Ајрес* (АСЦГ-385) и *Посланства КЈ у Енглеској – Лондон* (АСЦГ-341).

Оно што изненађује, када су ови месечни извештаји МИП-а у питању, јесте то што у њима није обрађена једна од најзначајнијих европских земаља и кључни савезник Југославије између два рата – Француска. Зашто током 1930. године у збирни извештај Министарства иностраних послова КЈ нису укључена виђења југословенског дипломатског представника у Паризу, за сада остаје непознато.

Намера Архива СЦГ јесте да се објављивањем ових извора они, из депоа и фасцикли, извуку "на светлост дана" и да се, сем ужој групи корисника архивске грађе у Архиву, понуде широј читалачкој публици. Тиме би се, што се на први поглед чини контрадикторним, омогућило успостављање живље интеракције између Архива и шире јавности, јер су извештаји МИП-а КЈ само сегмент богате дипломатске и друге архивске грађе коју Архив поседује. Објављујући ове извештаје Архив СЦГ сугерише јавности да се за мноштво формалних и садржајних варијетета изворних докумената може и треба обратити Архиву и његовим богатим фондовима. С друге стране, објављивањем едиције месечних извештаја Министарства иностраних послова Краљевине Југославије дипломатска историја, као сегмент историјске науке, добиће сажето, на једном месту прикупљено корисно штиво. Осим тога, едиција ће пружити могућност да се прошире сазнања из области међународних односа (политичких, економских и социјалних) и наше дипломатске историје и тиме створе услови да се попуне постојеће белине.

***

Зборник извештаја Министарства иностраних послова објављују се са неопходним критичким апаратом. Релативно кратак период који обухвата зборник (август-децембар) 1930. године, препун је динамичних процеса, појава, догађаја и личности које су битно утицале на међународне односе. Због тога, су била потребна шира објашњења, тумачења и критички осврт приређивача. У ту сврху урађено је 614 фуснота, консултована је страна и домаћа литература, фондови и збирке Архива Србије и Црне Горе и интернет издања, односно сајтови.

Као додатно информативно средство урађени су индекси, именски и географски. Како би индекси, сем довођења читаоца на одређену страницу, са појмом или именом, били садржајнији и усклађенији са страном литетаруром, приређивачи су их обогатили, где год је то било могуће именом у оригиналу.

Настојећи да, што је више могуће, задрже првобитни облик текста, приређивачи су само ограничено интервенисали. Тако су, на пример, у тексту задржани архаизми *Арбанија*, *Бразилија*, *Јегејско море* итд., а у регистру су дате упутнице на појмове *Албанија*, *Бразил*, *Егејско море*. Међутим, када је било великих неуједначености и непрецизности, приређивачи су морали

да интервенишу и на тексту. Тако је, на пример, за Сједињене Америчке Државе, у поднасловима месечних извештаја и самим текстовима, коришћено чак седам различитих назива (*Сједињене Државе Северне Америке, Сједињене Америчке Државе, Северо-Американске Сједињене Државе, Северна Сједињена Америка, Северо Америчке Сједињене Државе, Сједињене Државе* и *Америка*). Како би се, макар у поднасловима месечних извештаја, избегла ова термилошка неуједначеност, приређивачи су се определили за званично прихваћен назив те земље на српском језику – Сједињене Америчке Државе.

Ћирилично писмо, писаћа машина и људски фактор, произвели су штампарске грешке у писању имена, функција и географских појмова. Стога је и у том погледу била неопходна интервенција приређивача. На пример, амерички представник у Комисији за разоружање при Друштву народа Гибсон наведен је као *председник Цопсон, Ципсон* или *Гибсон*. Затим, председник аустријске владе Вогуен, као *Боаген*, румунски министар Арђетојану, као *Арцетојану*, или аустријски мајор Пабст као *Папст* и др.

Неопходна је још једна напомена приређивача. У документима је уочено различито писање истих речи, чак и у истој реченици. Стога је извршено њихово уједначавање. Наравно, подразумева се да стил, језик и суштина значења текста нису мењани, чак и у случајевима када реченица, таква каква јесте у оригиналу, није сасвим разумљива. Интервенције лектора углавном су биле словне. Тиме стил и језик некадашњег времена нису нарушени. Остављене су, такође, и архаичне речи и изрази, као и редослед речи у реченици иако нису у складу са правописним нормама данашњег књижевног језика.

Приређивачи

Београд, септембар 2005.

Нада Петровић и Саша Илић